

Obsah

Úvodní slovo	11
Úvod	13
1. Vymezení pojmu penologie a předmět jejího zkoumání	15
1.1 Vývoj penologie a její hlavní úkoly	16
1.2 Historie trestu a trestání	20
2. Pojetí trestu a trestání ve starověku, středověku a v dobách osvícenství	43
2.1 Penologické koncepce	69
2.2 Progresivní režimy	94
2.3 Psychologické a pedagogické aspekty trestu a trestání	101
2.4 Tělesné a psychické tresty	105
3. Charakteristika odměn a trestů	107
3.1 Působení trestu odnětí svobody na odsouzeného	108
3.2 Sociálně psychologické a pedagogické aspekty trestu a trestání	109
3.3 Evropské trendy ve vězeňství	119
3.4 Historické počátky mezinárodní spolupráce	121
3.5 Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni	127
4. Rada Evropy – její význam a přínos pro vězeňství	131
4.1 Evropská vězeňská pravidla	131
4.2 Organizační struktura Vězeňské služby ČR	161
4.3 Hlavní úkoly, organizace a řízení Vězeňské služby ČR	163
4.4 Povinnosti a oprávnění příslušníků Vězeňské služby ČR	166
4.5 Použití donucovacích prostředků a střelné zbraně příslušníky Vězeňské služby ČR	172
4.6 Spolupráce Policie ČR s Vězeňskou službou ČR	179
5. Právní úprava výkonu vazby	181
5.1 Přijímání a umísťování obviněných do výkonu vazby	182
5.2 Výkon vazby se zmírněným režimem	183
5.3 Základní vybavení cel	183

6.	Práva a povinnosti obviněných umístěných ve výkonu vazby	185
6.1	Výkon kázeňské praxe u obviněných umístěných ve výkonu vazby	191
6.2	Výkon vazby na mladistvých obviněných umístěných ve výkonu vazby	194
6.3	Výkon vazby na cizincích	195
6.4	Výkon vazby na matkách nezletilých dětí	195
6.5	Propouštění obviněných z výkonu vazby	196
6.6	Vyhošťovací vazba	196
6.7	Vydávací vazba	198
6.8	Dozor nad výkonem vazby	199
6.9	Náhrada vazby	200
7.	Problematika výkonu vazby	201
7.1	Vazba z hlediska trestního práva	201
7.2	Výkon vazby z hlediska vězeňství	202
7.3	Psychické a sociální důsledky výkonu vazby	202
7.4	Typy nejčastějších reakcí obviněných ve výkonu vazby	203
8.	Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody	205
8.1	Příjem a umístování odsouzených do VTOS	206
8.2	Typy věznic	207
8.3	Zařazování odsouzených do typů věznic	207
8.4	Zajišťování pořádku a bezpečnosti v jednotlivých typech věznic	208
8.5	Přemísťování (přeřazování) odsouzených do jiného typu věznice	208
8.6	Podmíněné propuštění odsouzeného z VTOS	210
8.7	Realizace programů zacházení s odsouzenými ve VTOS	211
8.8	Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených ve VTOS	212
8.9	Základní práva a povinnosti odsouzených ve VTOS	218
9.	Duchovní a sociální služby poskytované odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody	229
9.1	Účast církví, náboženských společností, zájmových sdružení občanů, nevládních organizací a dalších orgánů a institucí na naplňování účelu trestu	229
9.2	Ochrana práv odsouzených včetně prostředků právní ochrany	230
9.3	Kázeňská praxe realizovaná u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody	231

10. Přerušení výkonu trestu	237
10.1 Výkon ochranného léčení odsouzených umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody	237
10.2 Odlišnosti výkonu trestu u některých skupin odsouzených	238
10.3 Výkon trestu ve věznicích pro místní výkon trestu	238
10.4 Výkon trestu u mladistvých odsouzených	239
10.5 Přerušení výkonu trestu u mladistvých a zajištění výkonu ochranné výchovy	241
11. Výkon trestu u specifických skupin osob	243
11.1 Výkon trestu u odsouzených žen	243
11.2 Výkon trestu u matek nezletilých dětí	243
11.3 Výkon trestu u odsouzených trvale pracovně nezařaditelných	245
11.4 Výkon trestu u odsouzených s poruchou duševní a s poruchou chování	245
11.5 Výkon doživotního trestu	245
11.6 Výkon trestu u odsouzených cizinců	247
12. Důvody propuštění odsouzených z VTOS	249
12.1 Výstupní oddíl	249
12.2 Opatření před propuštěním odsouzeného z VTOS	250
12.3 Dozor nad výkonem trestu odnětí svobody	250
12.4 Výchovná funkce trestu odnětí svobody	251
13. Směry společenského chování jedinců	253
13.1 Socializace a výchova v širším slova smyslu	253
13.2 Základní formy sociálního učení	254
13.3 Realizace procesu zacházení s vězni	255
13.4 Resocializační programy odsouzených – programy zacházení	256
14. Klasifikace odsouzených vztahujících se k procesu socializace	269
14.1 Seriace a diferenciacie odsouzených	269
14.2 Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody	270
14.3 Adaptace odsouzených na vězeňské podmínky	270
14.4 Obecné zákonitosti vyrovnávání se člověka se zátěží	270
14.5 Porucha osobnosti a její nejvýznamnější rysy	271
14.6 Negativní důsledky pobytu odsouzených ve VTOS	276

14.7	Příprava odsouzeného na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	277
14.8	Sociální podmínky readaptace odsouzeného propuštěného z VTOS	277
15.	Postpenitenciární péče	279
15.1	Postpenitenciární péče jako zvláštní druh sociální péče	280
16.	Subjekty kontinuální penitenciární péče	281
16.1	Činnost sociálního pracovníka ve vězeňství	281
16.2	Činnost sociálního kurátora	284
16.3	Nestátní subjekty a jejich pomoc odsouzeným po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (a neziskové organizace)	284
17.	Alternativní tresty	287
17.1	Důvody existence alternativních trestů	287
17.2	Postoje ke způsobu trestání	287
17.3	Vznik alternativních trestů a jejich vývoj	288
18.	Institut narovnání v České republice	295
18.1	Trendy v užití alternativních trestů	295
18.2	Poslání a organizační struktura Probační a mediační služby	295
18.3	Cíle Probační a mediační služby	296
18.4	Pojem probace a mediace	297
18.5	Organizace Probační a mediační služby	300
18.6	Činnost Probační a mediační služby	300
18.7	Součinnost Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími organizacemi	302
19.	Zabezpečovací detence	305
19.1	Výkon zabezpečovací detence	305
19.2	Zajištění výkonu zabezpečovací detence	305
19.3	Práva a povinnosti chovanců	307
19.4	Zdravotní péče a sociální podmínky	309
19.5	Zaměstnávání chovanců	312
19.6	Odměny, kázeňské tresty a zabránění věci	312

19.7	Opatření k zajištění bezpečnosti	313
19.8	Evidence osob a povinná dokumentace	317
19.9	Dozor nad výkonem zabezpečovací detence	318
Epilog		319
Literatura		321

Nepsaný školní úzus však připomíná, že každá učebnice by se měla zhruba po osmi letech obnovit a inovovat v duchu současných změn v zákonech, nových názorů a objevů badatelů v dané disciplíně a celkových společenských změn. Vše se děje ve znamení pokroku, který nelze zastavit. Pokrok totiž nezlomí ani války, ani akály, ani povodně. Z těchto důvodů je vytvořeno nové pojednání o penologii (a zejména o vědě žalářní – penitenciaristice) tak, aby bylo adekvátní a důstojné studiu vyšší odborné školy a předstupně školy vysoké. Snahou autora je povýšit studijní text na vyšší kvalitativní stupeň, v němž se s penologií prolínají další příbuzné vědy, dodávající penologii/penitenciaristice na její příslušné multidisciplinarity.

V předkládané práci se hovoří nejen o vlastním oboru – penologii/penitenciaristice –, ale také o kriminologii, právních vědách, psychologii, sociologii, pedagogice ve všech jejích strukturálních podobách (dějinách pedagogiky, speciální a sociální pedagogice atd.), historii a v neposlední řadě o filozofii a o vzájemných souvislostech těchto věd promítnutých do penologie/penitenciaristiky. Práce je koncipována tak, že je prostá všech citací, jichž je v textu využito. Jsou zahrnuty do pramenů, z nichž se čerpalo, v závěru tohoto pojednání. Rovněž převyprávět zákony, které upravují výkon vazby či výkon trestu odnětí svobody a podobně, na nichž je penologie/penitenciaristika postavena, je složité, neboť mohou některé právníkové kategorie zkreslit. Proto jsou z velké části citovány doslovně s drobným uvozujícím komentářem autora.

Důžno podotknout, že pojednání o penologii by se rodilo daleko složitěji, kdyby mnohé její aktuální problémy nebyly konzultovány s významnými odborníky z praxe, kteří se zároveň laskavě uvolili napsat na toto dílo recenzi. Jedná se o ředitele Vazební věznice Brno a Ústavu zabezpečovací detence, plukovníka PhDr. Dušana Gáče, MBA, a plk. Ing. Františka Vlacha, Ph.D., MBA, ředitele Akademie Vězeňské služby ČR, za což oběma patří autorovo upřímné poděkování.

V závěru svého úvodního slova autor vyslovuje přání, aby se Penologie nejen stala motivačním prvkem studia, ale aby přinesla studentům cenné poznatky z tohoto oboru, jež využijí v praxi či při dalším studiu na vysoké škole. Autor bude potěšen, když čtenáře zaujmou alespoň některé statí, jež otevrou či rozšíří jeho penitenciární obzor.